

Otázka: Psychologie a její vývoj

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): m808

Psychologie jako věda a hlavní směry výkladu lidské psychiky

Psychologie

- Věda o člověku, která zkoumá jeho chování, prožívání, jeho činnosti, vývoj k určitému prostředí, a to z hlediska působení a formování psychiky.
- Snaží se porozumět lidskému reagování, vnímání, smýšlení, prožívání, jednání, snaží se je předvídat a formulovat.
- Zkoumá proč vznikají psychické poruchy, co ovlivňuje vytváření osobnosti apod.
- Oddělila se od filosofie teprve ve 2. pol. 19.století
- Má interdisciplinární (mezioborový) charakter, protože se dotýká přírodních věd (biologie, antropologie), i humanitních věd (filozofie, sociologie) > člověk podléhá společenským i biologickým vlivům.

Psychika

- Souhrn všech psychických jevů probíhajících v naší mysli a vůbec v nás.
- Lidskou psychiku ovlivňuje nervová soustava, mezilidské vztahy, společnost..

Prožívání

- Vnitřní svět člověka, patří sem všechny vnitřní psychické procesy a stavy (vjemy, emoce, vůle, snahy)
- Uvědomujeme si to jen do určité míry : vědomé a nevědomé prožívání.
- Prožívání se projevuje navenek v chování člověka (výraz emocí)

Chování

- Vnější projevy vnitřních psychických pochodů, reakce na to co je, bylo a bude.
- Projevuje se jednáním, řečí, výrazem těla a tváře.
- **Dělení: expresivní** – bezprostřední výraz prožívání- skutečné pocity

adaptivní – účelné přizpůsobování situace – předstírání

Dělení podle jeho původu:

- **Vrozené** – nepodmíněné reflexy, instinkty
- **Naučné** – návyky, zvyky a volné chování

Psychické jevy

- Zobrazují prostředí, interakce mezi prostředím a člověkem, jsou variabilní a mění se.
- Jsou funkcí mozku (ovlivníme- li např. mozek nedostatkem kyslíku nebo drogou, mění se i průběh řady psychických jevů)
- V průběhu vývoje jedince v zásadě mění, některé více (vědomosti, dovednosti), některé méně (schopnosti)

Dělíme na :

- **Specificky získané dispozice** (vědomosti, dovednosti, návyky, postoje)
- **Psychické procesy:** jsou to části lidské činnosti, výseky složitého lidského fungování mají pouze krátké trvání
- **Psychické stavy:** můžou mít delší působení (hodiny, dny i déle)
- **Vlastnosti osobnosti** (temperament, charakter, schopnosti, rysy osobnosti)

Psychologie je snaží poznat **osobnost člověka.**

- Prožívání a chování tomu pomáhají, ale je však nutné je zkoumat v dalších souvislostech
- **Vlastnosti osobnosti** : schopnosti, rysy, temperament, charakter.

Přirozenost

Lidská přirozenost může být buď neutrální, zlá nebo hodná. Nedá se rozhodnout přímo jaká, protože každý psycholog má na tuto problematiku jiný názor.

Člověk se totiž rodí jednak s vnitřní výbavou, dispozicemi a také na něj působí vnější vlivy společnosti, rodina, škola, skupiny apod.

Neutrální:

- Nejvýznamnější představitel: **John Locke, J.B. Watson, B.F. Skinner.**

Lidská přirozenost není ani dobrá, ani zlá. Je jako list nepopsaného papíru (tabula rasa*), na který teprve zkušenost píše své záznamy. Je jako hlína, z níž jde uhníst cokoli - jak člověka dokonalého, tak člověka zkaženého.

Výsledek vývoje závisí na učení, cviku, zkušenostech a návycích podmíněných prostředím.

Watson například říkal: Dejte mi tucet novorozeňat a já z nich udělám co chcete. Umělce, právníka, obchodníka i žebráka. → Neutrální chápání lidské přirozenosti tedy neklade žádný důraz na vrozené vlohy a dědičnost.

Skinner tvrdí, že vliv prostředí je rozhodující a člověka plně určuje. Cílem lidstva by mělo být vytvoření co nejlepšího prostředí, protože utváří chování všech co v něm žijí. Jeho názor si vyslechl velkou kritiku, protože člověk není jen mechanismus. Společnost sice zmůže hodně, ale ne všechno. Nerespektuje rozdíly mezi lidmi, v jejich temperamentu a schopnostech.

Zlá:

- Představitelé: **Augustin, Sigmund Freud, Anna Freudova** (dcera Sigmunda).

V 5. století sv. Augustin tvrdí, že člověk je svou přirozeností trvale náchylný ke zlému myšlení i jednání, to je nutno překonat skrze víru.

Ve 20. století se zlá přirozenost začíná spojovat s pudy člověka. Ty jsou odjakživa zaměřeny na získání vlastní libosti bez ohledu na druhé. Už novorozené dítě je ovládáno svou vlastní libostí, postupně se musí naučit tyto pudy uvádět v souladu s požadavky společnosti. Cílem je naučit dítě, cesty vlastního uspokojení, které budou ve shodě s normami společnosti.

Hodná:

- Představitelé: **J. Rousseau, Gessel.**

Rousseau tvrdí, že je dobré všechno co vychází z rukou tvůrce světa, ale zkazí se, jakmile se dostane do rukou člověka. Civilizace porušila přirozenou dobrotu člověka tím, že ho zavřela do institucí, svázala zvyklostmi, tradicemi i zákony. Má-li dítě v sobě rozvinutou svou dobrou stránku, musí se vyvíjet volně, přirozeně.

Gessel tvrdí, že vychovatel musí neustále sledovat vývoj dítěte a vytvářet pro něj optimální podmínky. Vychovatel není autorita, ale pozorný společník.

Psychologické disciplíny

Základní disciplíny

- **Obecná psychologie** (věnuje se základním teoretickým otázkám psychologie, studuje chování, prožívání, motivaci)
- **Psychologie osobnosti** (zabývá se strukturou a vývojem osobnosti)
- **Vývojová psychologie** (charakterizuje etapy vývoje, zkoumá činitele ovlivňující vývoj)
- **Sociální psychologie** (zkoumá mezilidské vztahy, komunikaci)
- **Psychopatologie** (zkoumá psychické poruchy, hledá příčiny a léčbu)

Aplikované disciplíny:

- **Pedagogická psychologie** (zkoumá problematiku účinného vyučování, vztah učitel-žák)
- **Klinická psychologie** (diagnostika duševních nemocí, psychoterapie)
- **Poradenská psychologie** (pomáhá při těžkých životních situacích, manželská, profesní..)
- **Forenzní psychologie** (studie zločinnosti, psychologie pachatelů, posuzování důvěryhodnosti svědků..)

Speciální disciplíny:

- Psycholingvistika (souvislost mezi jazyky)
- Farmakopsychologie (sleduje účinky léků, drog)
- Zoopsychologie (zkoumá chování zvířat)
- Neuropsychologie (vztah mezi mozkiem a chováním)

Vývoj

Starověk:

Ve starověku je psychologie chápána jako nauka o duši. Duši brali jako zmenšeninu člověka, která po smrti opustí tělo. Považovali ji za substanci- tedy za podstatu lidské bytosti, která dávala bytosti smysl života.

Tělo je jen neživá a bezvýznamná schránka pro duši. Tvrdili, že o duši je třeba pečovat!

Péče o duši: „ Poznej sám sebe“ pak můžeš pečovat o duši.

Sokratés - podle něj má být péče o duši a o její utváření hlavní starostí člověka.

-hlavním cílem má být sebezdokonalení (dosažení pravé zdatnosti) rozumu a moudrosti.

- nepřežil filozofování, působil na veřejnosti

- moudrost není vědomost, která by měla někomu patřit

- vše co víme nemusí být pravda (našťval tím okolí)

Platón- žák Sokrata, učitel Aristotela

-tělo je podle něj základem duše, duše oživuje tělo

- tělo žije v nedokonalém světě, duše ve světě ideí

- teorie dokonalého státu: rozdělí státu, řídí ho filozofové protože jsou moudří hl. cnost je rozumu duše v hlavě, ochránci státu hl.cnost je statečnost a duše v srdci, zemědělci hl. cnost umírněnost a duše v břiše.

Aristoteles- „Spis o duši“ (rozbor definice duše)

-lidská duše je nesmrtelnáà inspiroval se z hinduistické reinkarnace

-kritizuje Platonuv svět ideí (protože vše je poznatelné)

- rozděluje duši na rostlinou, živočišnou a lidskou(ta má jediná rozum)

- „Staň se čím jsi“ (každý má nabýt svého potenciálu)- hilémorfismus (látka nabývá formy, každý jsme ze stejné látky, ale vypadáme odlišně)

Středověk (Renesance, Humanismus, Baroko)

Ve středověku už nebrali tělo jako žalář. Duše už nebyla ta nejpodstatnější a rozvíjela se totiž anatomie. Duše byla spíše spojována s náboženstvím.

Sv. Augustin - křesťanský filozof, teolog

Tomáš Akvinský - katolický filozof, teolog scholastické tradice, nevnímá tělo jako žalář.

Novověk

Už se nezabývali duší, ale vědomím a nevědomím. Pojem duše je příliš obecný. Rozvoj gnoseologie.

René Descartes - rozděluje svět na materiální a duchovní, zkoumá myšlenkové pochody

-Racionalismus (univerzální postupy a pravda, pravda: to co si myslím, víra v lidský rozum)

- „Myslím, tedy jsem“.

John Locke - empirismus (vše je odvozeno od zkušeností, pravda je to co vidím, nepřijímá fakta a sami si utváříme zkušenosti)

-Rozprava o lidském rozumu (základy empirické filozofie)

Wilhelm Leibniz - poprvé se zabývá nevědomím, němec, racionalista.

Experimentální psychologie: Wilhelm Wundt založil roku 1879 v Lipsku první experimentální laboratoř. Snažil se vědecky poznat duševní pochody, zkoumal smysly, emoce.

Behaviorismus

Předchází mu reflexologie Sečenova a Ivana Petroviče Pavlova

Sečenov založil ruskou reflexní školu a napsal knihu „Mozkové reflexy“.

Nejvýznamějším představitelem byl Ivan Petrovič Pavel, který získal Nobelovu cenu za výzkum trávicích reflexů. Při své práci používal Pavlov **psy**, kterým implantoval do ústní dutiny vývod, aby mohl sledovat jejich produkci slin při krmení. V průběhu výzkumu se mimo jiné ukázalo, že psi začali slinit ještě dříve, než měli vůbec možnost ucítit potravu. Reagovali tak například na zvuk dveří, kroky, či rozsvícení světla. Zavedl nové pojmy:

1. **Nepodmíněný reflex** – nenaučená reakce na nepodmíněný podnět, vrozený (slinění psů v reakci na potravu)
2. **Podmíněný reflex** – naučená reakce na podmíněný podnět (slinění psů na základě rozsvíceného světla)

-Behaviorismus vznikl v USA v pol. 20.století

- zabývá se chováním

- z hlediska behaviorismu je lidská mysl černá skříňka (black box), k níž nelze vědeckým zkoumáním proniknout

- zakladatel: John Watson

John Watson

Americký psycholog. Podle něj by psychologové měli studovat jevy, které lze pozorovat a ne vědomí, které nikdo neviděl, nečichal ho, nechutnal ho apod.

Tvrdil, že lidská přirozenost je neutrální.

Prováděl experiment s jeho studentkou Rosalii Rayner na malém chlapečkovi Albertovi. Bouchl klavírem, když viděl bílou krysou, potom dával jiné bílé věci a chlapeček se potom bál bílých předmětů.

Gestaltismus (počátek 20.století)

Z německého gestalt (tvar) se nazývá tvarová psychologie.

Hlavní myšlenka: celek je něco jiného než suma částí, z nichž je složen. Celek je více než jeho suma jeho částí!

Musíme vnímat v souvislostech, započítat biologické, psychologické a sociální jevy.

Hlavní představitelé gestaltismu byli němečtí psychologové – Max Wertheimer, Wolfgang Köhler, Kurt Koffka.

Köhler- formuloval princip „**vhledu**“ –vyřešení situace. Experiment se šimpanzem Sultánem a banány připevněnými na stropě(Sultán použil 2 bedny, aby na banány dosáhl), či banány mimo klec(použil 2 tyče)

Kognitivní psychologie

Vzniká v 50. A 60.tých letech v USA

Kritizuje behaviorismus, člověk je podle kognitivních psychologů vrozeně zvědavý.

Klade důraz na paměť à paměť se zabývá George Miller

Transpersonální psychologie

Zkoumá nadvědomí, zážitků prožitých pod vlivem drog, meditace.

Vychází z východního náboženství.

Hl. představitel: Stanislav Grof(český původ)

Humanistická psychologie (USA, pol.50 let)

Hlavní téma: seberealizace (potřeba naplnit své schopnosti a stát se co nejlepším člověkem)

Člověk je aktivní tvůrce sebe samého.

Abraham Harold Maslow

Podle něj existuje 5 skupin cílů, které lze označit jako základní potřeby.

vyšší potřeby stojí na těch nižších a teprve splnění těch nižších potřeb nám otevírá možnost splňovat ty potřeby vyšší.

1. Biologické potřeby(dýchání, spánek)

2. Potřeba bezpečí, jistoty (jistota zaměstnání, jistota zdraví)

3. Potřeba sounáležitosti (přátelství, partnerský vztah)

4. Potřeba uznání a úcty (být respektován, oceňován)

5. Seberealizace(naplnit své schopnosti)

Carl Rogers- podle něj musí terapeut porozumět, musí mít zájem (lidi jsou poddajnější)

Viktor Frankl- zakladatel logoterapie

SIGMUND FREUD (1856-1939)

Zakladatel psychoanalýzy.

Psychoanalýza- léčebná technika (pro léčbu neurózy- člověk s depresemi atd.)

Dotyčná osoba je v klidu, mluví a psycholog ho poslouchá, postupem času se dostane k problému, který je někde v nevědomí. Jak vzniká? Společnost potlačuje nevědomé, sexuální a agresivní pudy člověka . Pudy jsou odsunuty z vědomí do nevědomí, odkud stále ovlivňují chování a prožívání.

Podle Freuda má lidská psychika tendenci určovat duševní energii na nízké a konstantní úrovni. Nahromadí-li se v ní příliš energie, tak pak se jí snaží vybit , což vede k pocitu úlevy nebo slasti.

Zdrojem psychické energie jsou pudy. Rozdělil pudy na **života**(pudy sebezachování a sexuální - jeho energetická složka LIBIDO) a **smrti**(vznikají pod vlivem události 1.sv. války)

Struktura osobnosti (Freud)

Nevědomí - obsahuje pudová přání, řídí se principem slasti a usilují o uspokojení

Předvědomí - chrání vědomí před přívalem pudových sil z nevědomí a transformuje je. Hrubé sexuální pudy se tak mohou změnit v nejušlechtlejší zájmy.

Vědomí - vjemy z okolního světa

Později vytvořil **dokonalejší** „model“ lidské osobnosti:

ONO(ID) à nevědomí - pudy, které usilují o vybití

JÁ(EGO) à vědomí - vypořádání se s tlaky z ID a s požadavky vnějšího světa

NADJÁ(SUPEREGO) à svědomí, osobní morálka - nejvyšší složka, chce být dokonalé z hlediska společnosti a působí vědomě i nevědomě

Id vs. Ego - Holčička chce ukradnout panenku, ale neukradne ji, protože se obává , že by se cítila špatně.

Id vs. Supergo – Holčička chce ukradnout panenku, ale neudělá to, protože jí maminka říkala, že krást se nemá.

Ego vs. Superego– Holčička má našetřené peníze, panenku si může koupit, ale neudělá to, protože v náboženské výchově má žít střídavě. Peníze věnuje žebrákovi.

Freudova teorie psychosexuálního vývoje

Podle Freuda prochází LIBIDO složitým vývojem. Během vývoje je několik fází:

1. **Orální** – kojeneček uspokojuje pud cucání (kojení, žužlání předmětů)
2. **Anální** – 2-4 rok života, vylučování exkrementů atd., vyznačuje se paličatostí
3. **Falická** – 4-5 rok, poznávání se, během této fáze se prožívá oidipovský komplex* překoná se tím že se rodič stane vzorem
4. **Latace** – 5 let- puberta, emoční a sexuální tužby ustupují do pozadí.
5. **Genitální fáze**– puberta, uvědomujeme si co je typicky ženské a mužské, nastupuje heterosexuální chování.

Freud odmítá snáře, tvrdí, že sny jsou naše touhy z nevědomí.

ALFRED ADLER (1870-1939)

Nejprve byl praktický a oční lékař až později přešel k psychiatrii.

Úzce spolupracoval s Freudem ale kolem roku 1911 se stali protivníky.

Poté založil školu s názvem INDIVIDUÁLNÍ PSYCHOLOGIE (chce vyjádřit, že člověk je nedělitelná složka)

Podle Adlera si každý vytváří fiktivní cíle. Tyto cíle ovlivňuje společenský cit a touha po moci.

Cit společenský– základní potřeba všech lidí, lidé mají potřebu cítit že někam patří. Mají ve společnosti své místo.

Touha po moci– snaha překonat pocit méněcennosti a stát se nadřazeným.

Pokud za nepříznivých okolností (tělesné postižení nebo nevhodná výchova rodičů- hýčkáni,

zanedbávání) pocit méněcennosti zesílí , tak to vede ke vzniku **komplexu méněcennosti**.

Komplex méněcennosti- soubor nevědomých úzkostí a strachů (i mezi sourozenci)

Konflikty jsou podle něj kompenzace méněcennosti.

CARL GUSTAV JUNG

Švýcarský psychiatr

V roce 1912 se pohádal s Freudem, kvůli jiným názorům.

Poté vypracoval vlastní koncepci ANALYTICKOU PSYCHOLOGII.

Rozdělil osobnost na : **JÁ**(naše vědomí- vnímání, myšlení, city , intuice) a **NEVĚDOMÍ**

Jung rozdělil nevědomí do dvou oblastí- **osobní a kolektivní**.

Osobní nevědomí - obsahuje: **zážitky**, které jsou během vývinu zapomenuty

komplexy- psychický blok, skupina asociací pocitů, myšlenek

vztahující se na konkrétní objekty nebo emoční oblast

Kolektivní nevědomí - je tvořeno archetypy (ovlivňují osobnost, mýty a pohádky)

Archetyp- sada určitých vzorců uložených v našem nevědomí, zodpovědných za naše prožívání a formování obrazů, které vznikají v naší mysli.

Jednoduše: Jsou to vrozené vzorce imaginace a cítění.

Jung rozdělil několik archetypů:

- **Archetyp stínu**
- Naše druhé já (alter-ego). Představuje vlastní tendence, které zavrhl náš společenský život. Nemusí být vždy špatné.
- **Archetyp anima**

- Obraz ideální ženy v mužském nevědomí
- Když muž pociťuje zamilovanost, je to tím, že se žena podobá jeho vlastní animě
- **Archetyp animus**
- Obraz ideálního muže v ženském nevědomí
- **Archetyp persona**
- Buduje jí většina lidí do 33 let
- Jedinec si vytvoří „masku“ aby zapadl do společnosti
- Většina z nás si masku neuvědomuje, protože se s ní sžívá
- Masku vyplave na povrch při větším psychickém nátlaku

Člověk je podle Junga systém, který má protiklady(vědomí- nevědomí, intuice- vnímání) a dochází mezi nimi k harmonii.

Erich Fromm (1900-1980)

Americký psycholog německého původu.

Jeden z hlavních představitelů **kulturní psychoanalýzy**.

KP- americký psychologický směr navazující na Freudovu psychoanalýzu

Soustředí se spíše na sociokulturní vlivy působící na člověka. Upozorňuje, že člověk je ovlivňován prostředím a kulturou.

Zabýval se charakterem člověka. Formování charakteru podle něj probíhá ve dvou liniích:

1. **Asimilace** - získávání a osvojení věcí
2. **Socializace**- vytváření vztahů k lidem a sobě samému (poruchy- sadismus, masochismus)

Člověk je ovlivněn sociálním prostředím ve kterém žije.

Rozlišuje dvě složky člověka: **MÍT A BÝT** (míní tím dva základní způsoby existence, který z nich převládá, ten určuje celek lidského myšlení, jednání, cítění..)

MÍT- přivlastňovací a majetnický vztah ke světu

-chci učinit všechno a každého svým majetkem

- mám dům, práci, manželku... à jsem to co mám

BÝT- způsob existence, v němž nic nemáme , po ničem netoužíme, ale jsme naplněni radostí

-nezávislost, svoboda

Významná díla: Umění milovat (rozlišuje zde několik typů lásky- láska bratrská, mateřská, erotická)

Mít nebo být?

Anatomie lidské destruktivity (zabývá se cestou lidstva ke svobodě)

(* Oidipovský komplex- fixace syna na matku, soutěžení s otcem. Oidipus zavraždil svého otce a oženil se se svojí matkou- může to být i naopak, dcera závidí matce)

(*tabula rasa -uhlazená vosková psací tabulka, užívali ji staří Římané. Metafora ve stejném významu jako česky „nepopsaný list“. Platón přirovnal lidskou duši také k nepopsanému listu)